

Euroopa Liit
Euroopa
Regionaalarengu Fond

Eesti
tuleviku heaks

RITA-RÄNNE TP6 Kirjanduse ülevaade

TÄISKASVANUD UUSSISSERÄNNANUTE EESTI KEELE ÕPPE KORRALDUSEST

Detsember 2018

RITA-RÄNNE
projekt

RITA-RÄNNE projekt aitab välja töötada teaduslikult põhjendatud innovaatilisi lähenemisi rände ja lõimumise protsesside juhtimiseks Eestis, eesmärgiga aidata kaasa majanduse arengule ja ühiskonna sidususe suurenemisele

SISSEJUHATUS

Teemakokkuvõtte eesmärk on kaardistada täiskasvanud uussisserändajate eesti keele õpet käsitlevad allikad (uuringud, aruanded, raportid, üliõpilastööd) ning kirjeldada viidatud kirjanduse baasil eesti keele õppe korralduse hetkeolukorda. Teemakokkuvõttest jääb välja õppe vahendajate ja teenusepakkujate tegevuse detailsem vaatlus (õpetatavad sihtrühmad, meetodid, õppematerjal), seda käsitletakse eraldi teemakokkuvõttes.

LÜHIKOKKUVÕTE

Kirjanduse ülevaate põhjal võib öelda järgmist:

- ❖ Uussisserändajate eesti keele õpe on killustunud ning jaguneb erinevate keeleõppe vahendajate ning teenusepakkujate vahel.
- ❖ Uussisserändajate eesti keele õpe ei ole üles ehitatud vajaduspõhiselt.
- ❖ Eesti keele õppes puudub järjepidevus, õpe on ebaregulaarne ja projektipõhine.
- ❖ Katkendlik keeleõpe takistab õppija keeleoskuse arengut ning jõudmist järgmisele keeleoskustasemele.
- ❖ Eri sihtrühmadel on eesti keele õppes oma keeleõppeteed. Senisest rohkem tuleb rõhku panna eri sihtrühmade eesti keele õppemetoodika arendamisele, õppematerjalide koostamisele ning õpetajate koolitamisele.

AUTORID

Kristiina Praakli, Tartu Ülikool

Birute Klaas-Lang, Tartu Ülikool

MÕISTETEST LÜHIDALT

Uussisserändajana mõistetakse siinse teemakokkuvõtte raamides mis tahes riigist pärit inimest, kes on sündinud väljaspool Eestit ning on Eestis seaduslikult elanud kuni viis aastat. Uussisserändaja võib olla Euroopa Liidu kodanik, kes on omandanud Eestis tähtajalise elamisõiguse või on Euroopa Liidu kodaniku perekonnaliige. Kui tegu on kolmandatest riikidest pärit inimesega, on ta saanud Eestis viibimiseks esmase tähtajalise elamisloa (üheks või kolmeks aastaks) kas välismaalaste seaduses või välismaalasele rahvusvahelise kaitse andmise seaduses sätestatud alusel. Seega kuuluvad uussisserändajate määratluse alla nii rahvusvahelise kaitse saajad, tagasipöördudjad, Eestisse elama, õppima või tööle saabujad. Uussisserändajatenähtud isikute rühm on äärmiselt heterogeenne, nad on Eestisse saabunud erinevatel alustel, põhjustel ja eesmärkidel, neil on erinev õiguslik staatus ning nad kõnelevad emakeelena muud kui eesti keelt (v.a tagasipöördudjad). Keeleõppe korralduse osas tähendab eri sihtrühmade ning õigusliku staatusega isikute rohkus õpiteede paljusust, mis üksteisega ei ristu: rahvusvahelise kaitse saajal on eesti keele õppimiseks üks tee, varjupaigataotlejad liiguvad teisel, vähelõimunud isikud kolmandal rajal; Eestisse õppima või tööle tulnud kasutavad keeleõppeks ülikoolide või erakoolitusettevõtetes pakutavate kursuste näol neljandat või viiendat teed.

Rändega seotud mõistestikku on kirjanduses põhjalikult käsitletud, mistõttu nendel siinses kirjatükis pikemalt ei peatuta (vt Mätlik jt 2013; Eesti inimarengu aruanne 2016/2017 artiklid; Urke 2016; valitsusasutuste ja valitsusasutuste hallatavate riigiasutuste veebilehed). Lähemalt vajavad siiski selgitust kolm sihtrühma: **rahvusvahelise kaitse saanud isik** on välismaalane, kes on tunnustatud **pagulasena, täiendava kaitse** või **ajutise kaitse** (VRKS-I § 4, § 5) saanud isikuna ning kellele on antud Eesti elamisluba (üheks või kolmeks aastaks). Alates 1. maist 2016 on töövõimelisel 18-aastaselt kuni vanaduspensioniealisel rahvusvahelise kaitse saajal kohustus osaleda eesti keele õppes. Eesti keele õppes ei pea osalema rahvusvahelise kaitse saaja, kes omandab eesti keeles põhi-, kesk- või kõrgharidust (VRKS-i § 75). Pagulasstaatus korral on eesti keele oskus eelduseks pikaajalise elamisloa ning Eesti kodakondsuse taotlemisel. **Rahvusvahelise kaitse taotleja** on välismaalane, kes on esitanud rahvusvahelise kaitse taotluse (VRKS § 3), kuid kelle puhul ei ole Politsei- ja Piirivalveamet (PPA) või Kodakondsus- ja Migratsiooniamet kaitse saamise osas otsust langetanud. Tuginevalt MTÜ Eesti Pagulasabi andmetele¹, on ajavahemikul 1997–2017 Eestile esitatud tuhatkond varjupaigataotlust, kellest rahvusvahelise kaitse on saanud 445 inimest (pagulasstaatus 217, täiendav kaitse 228). Enamik kaitse saajatest on olnud pärit Süüriast (165), Ukrainast (88), Iraagist (34), Sudaanist (26), Venemaalt (26) ja Afganistanist (25)². Sellega on eesti keele õppe maastikule õppijate emakeelena lisandunud araabia ja dari keel, endiselt on rohkesti vene- ning ukrainakeelseid õppijad.

Tagasipöörduja all mõistetakse pikka aega Eestist eemal viibinud või välisriigis sündinud Eesti kodakondsusega või Eesti elamisluba omavat eestlast, kes soovib naasta Eestisse.

¹ MTÜ Eesti Pagulasabi. Pagulased Eestis: <http://www.pagulasabi.ee/pagulased-eesit> Kasutatud 04.01.2019.

² Politsei- ja Piirivalveamet. Rahvusvahelise kaitse statistika:

<https://www2.politsei.ee/dotAsset/218156.pdf> Kasutatud 04.01.2019; Ümberpaigutatud ja -asustatud pagulaste statistika: https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/failid/eesitisse_umberpaigutatud_tabel_26.07.17.pdf Kasutatud 4.01.2019.

Tagasipöördumistoetuse taotlemisel on Eestist emigreerumise ajaliseks piiriks vähemalt 10 aastat või on isik sündinud välisriigis³.

KEELEÕPPEST LÜHIDALT

Keeleoskus tähendab õpitud keeles suhtlemist reaalses suhtlusolukordades. Keeleõppe eesmärk on valmistada õppijad ette suuliste ja kirjalike suhtlusolukordade tarbeks väljaspool keeletundi, andes vahendid, teadmised ja oskused keeleõppe ja -kasutuse iseseisvaks jätkamiseks (Klaas-Lang & Praakli, 2015). Keeleõppes ei ole üht ja ainuõiget teed, mis viiks õppija seatud eesmärgini kõige tõhusamalt: keeleõppes tuntakse kümneid ja kümneid eri õppemeetodeid, võtteid ja vahendeid, mis toetuvad eri lähtealustele, põhimõtetele ning arusaamadale (vt Ushioda, 2011; Pietilä & Lintunen, 2014; Lehtonen jt, 2015; Cook, 2016). Keeleõpe on nii kognitiivne kui sotsiaalne protsess, mida mõjutavad individuaalsed, sotsiaal- majanduslikud, kultuurilised, psühholoogilised, õppekorralduslikud tegurid (lähemalt Dörnyei, 2005; Ushioda, 2011). Rahvusvahelise kaitse saanud õppija või varjupaigataotleja puhul ei pruugi õpitav keel tavapärasel olukorras olla see keel, milleni õppija ise jõudnud oleks. Seega mõjutavad keeleõpet muudki tegurid nagu kohanemistress, olmeküsimused, vastuvõtva ühiskonna suhtumine või õppija arusaam vastuvõtva ühiskonna alusväärtustest (lähemalt Rannut, 2012; Oksaar, 2015; UNHCR, 2016). Tunnisituatsioonis toimuva õppe kõrval on keeleoskuse arenemise puhul tähtis ka kõik see, mis toimub kontaktõppes väljaspool, ennekõike emakeelena kõnelejate toetus ning kogukonda vastuvõtmine. Keelekogukonna toetus on ühiskondliku, kultuurilise ja sotsiaalse lõimumise alus (Lõimuv Eesti, 2020).

Uussisserändajatele vahendavad või korraldavad eesti keele õpet rahvusvahelised organisatsioonid (nt Rahvusvaheline Migratsiooniorganisatsioon), valitsusasutused (Haridus- ja Teadusministeerium, Siseministeerium, Sotsiaalministeerium, Justiitsministeerium) ning nende hallatavad riigiasutused, avalik-õiguslikud juriidilised isikud (nt Eesti Töötukassa, ülikoolid), sihtasutused (SA Integratsiooni Sihtasutus, SA Innove, SA Tartu Rahvaülikool), kohaliku omavalitsuse hallatavad asutused (nt raamatukogud), MTÜ-d (Rahvusvaheline Maja MTÜ, MTÜ Johannes Mihkelsoni Keskus jt), eraettevõtted (nt keelekoolitusfirmad) ning eraisikutest vabatahtlikud ja tugiisikud. Täiskasvanute eesti keele koolitajaid on 2018. a seisuga Eestis kokku 164, neist suurim osa eraõiguslikud (Vallimäe jt 2018: 6–11)⁴. Täiskasvanu võib eesti keelt õppida eri õppevormides (formaalõpe, vabaõpe, kogemusõpe) avalik-õiguslike ülikoolide, rahvaülikoolide, suveülikoolide ja keeltekeelide kursustel, e-õppe keskkondades ([Lingvist: Learn 100 essential Estonian phrases](#), [Keelekliik](#), [Keeletee](#), [Speakly](#), [Walk Talk](#)), sotsiaalmeedias suhtluskanalites (nt Facebookis grupp „Foreigners Learning Estonian“), keelekohvikutes (korraldajateks raamatukogud, MTÜ-d, sihtasutused), tandemõppe vormis või eraõpetajate abil.

³ SA Integratsiooni Sihtasutus. Tagasipöördumistoetus: <https://www.integratsioon.ee/tagasipoordumistoetus> Kasutatud 04.01.2019.

⁴ Tanel Vallimäe jt (2018) uuringus (põhineb teenusepakujate veebiküsitlusel (40 täisvastust) ning fookusrühma- ja personaalintervjuudel) on vaatluse all täiskasvanute mitteformaalse eesti keele koolituse pakumise võimekus. Käsitletakse pakutava keeleõppe mahtu, koolitajate ressursse, kogemusi ja hinnanguid, uussisserännanute keeleõppe arenguvajadusi ning keeleõppe pakumist.

Täiskasvanud uussisserändajate keeleõpet reguleerivad järgmised õigusaktid, arengukavad, programmid, strateegiad: Välismaalastele rahvusvahelise kaitse andmise seadus (VRKS), Välismaalaste seadus (VMS), Kodakondsuse seadus (KodS), Keeleseadus (KeeleS), Tööturu- teenuste ja -toetuste seadus (TTTS); Lõimumisvaldkonna arengukava „Lõimuv Eesti 2020“, Elukestva õppe strateegia 2014–2020, Keeleprogramm 2018–2021 ning Kohanemisprogramm.

TÄISKASVANUD UUSSISSERÄNDAJATE EESTI KEELE ÕPPEST UURINGUTE VALGUSES

Täiskasvanud uussisserändajate keeleõppe küsimusi on viimasel aastakümnel käsitletud paljudes raportites ja aruannetes (nt Rannut, 2009, 2012; Mätlik jt, 2013; Uus & Kaldur, 2013; Balti Uuringute Instituut, 2014; Saharov & Janson, 2014; Tamm jt, 2016; Ainsaar ja Beilmann, 2016; Riigikontroll, 2016; UNHCR, 2016; Lukk jt, 2017; Lõimuv Eesti, 2020) ning magistritöodes (nt Oksaar, 2015; Reile, 2017). Vaadates uuringute teostamise ajaraami, on suurem osa uuringuist valminud viimase viie aasta jooksul. Enamik neist tugineb kvalitatiivsetele andmetele, mis on kogutud kas keeleõppe korraldajate või keeleõppes osalenutega korraldatud fookusgrupi- ja/või süvaintervjuude abil. Kvantitatiivsetele andmetele toetuvaid uuringuid on üksikuid (nt Kaldur, 2017; Reile, 2017).

Uuringute põhiteemad jagunevad laias laastus kolmeks: keeleõppe korraldus (enamik), keeleõppe metoodika (mõned) ning sihtrühma keeleoskus (üks-kaks). Eesti keele õppe korraldust vaatlevates raportites ja aruannetes on fookuses õpet reguleeriv seadusandlus, eri sihtrühmade keeleõpiteed ja rahastusmudelid, teenusepakkujate analüüs ning muud õppekorralduslikud küsimused (tundide arv, sagedus, aeg, õppevormid jne). Täiskasvanud uussisserändajate eesti keele õppe meetodite, metoodiliste võtete ning keeleõppe sisulise ülesehituse, aga ka täiskasvanud õppijate keeleoskuse arenemise ning suhtluspädevuse (keeleline, sotsiolingvistiline, pragmaatiline) kohta on teaduspõhiseid andmeid väga vähe. Vajaka on ka teadmistest uussisserändajate oma emakeele kasutus- ja suhtlusvõimaluste ning meedia- ja kultuuritarbimise kohta.

Põhjalikud analüüsid ning olukorrajeldused on olemas üldhariduskoolides õppivate uussisserändetaustaga õpilaste keeleõppe korralduse ning nende akadeemilise ja sotsiaalse toimetuleku kohta (nt Kasemets, 2007; Urb, 2008; Kingisepp & Luure, 2010; Palginõmm & Soll, 2011; Kasemets, Asser, Hannust & Rahnu, 2013; Lauri, Pöder, Rahnu, 2017; Civitta, 2017 jt; vt ka SA Innove infopanga⁵ ning uurimis- ja koolituskeskuse ImmiSoft⁶ veebilehed). Kuna teemakokkuvõtte tähelepanu lasub täiskasvanutel, jääb alla 18-aastaste eesti keele õppe kaardistamine siinsest ülevaatest välja.

⁵ SA Innove. Õppevara ja metoodikad: <https://www.innove.ee/oppevara-ja-metoodikad/muu-kodukeelega-laps/materjalid-koolidele-ja-opetajatele/> (kasutatud 05.01.2019)

⁶ Immisoft: <https://www.integrationresearch.net> (kasutatud 28.01.2019)

Uussisserändajate keeleoskusest

Seni detailseim käsitlus uussisserändajate keeleoskusest on ilmunud Kristjan Kalduri sulest (2017). Põgusalt on keeleoskusel peatunud ka Turu-Uuringute AS-i küsitluses (2016). Kalduri analüüs (teostatud 2017) tugineb 2850-l küsitlusankeedile. Vastajatest enamuse moodustasid Eestisse perioodil 2012–2016 saabunud välismaalased. Andmed on enesehinnangulised, põhinedes sellel, milliseks vastanu enda eesti keele oskust peab. Uuringust selgub, et 2017. a elab Eestis mõnikümmend (36 vastajat 2765-st) eesti keelt C1/C2 tasemel oskavat uussisserändajat, kokku on aktiivne eesti keele oskus (st küsitlusele vastanu arvab, et ta saab aru, räägib, kirjutab ning valdab keelt vabalt) umbes 10% Eestis elavatest uussisserändajatest (Kaldur, 2017: 90). Kvantitatiivsete andmete kõrval võtab Kaldur (samas, 96) vaatluse alla kommentaarides (üle 600) kirjeldatud kohanemisega seotud kogemused. Vastustest koorunud põhiprobleemid (ebavõrdse kohtlemise tajumine ja ksenofoobia, ligipääs tööturule, suhted ja kontaktloome eestlastega) hõlmavad ka eesti oskust ja õpet: eesti keele oskust peetakse vajalikuks nii kohanemise kui ka pikaajalise lõimumise juures, seda tähtsustatakse ja väärtustatakse eraelus ja tööturul, samas tõdetakse, et eesti keelt on keeruline õppida: õppeprogramme ja (tasuta) keeleõppevõimalusi on vähe, keeletundide toimumisaeg ei ole paindlikud, keelekursuste kvaliteet on kohati kehv ning eesti keele praktiseerimisvõimalused kasinad.

Kalduri uuring täidab lünga vajaka olnud teadmistes uussisserändajate- ja eestlastevahelise suhtluse kohta. Nagu analüüsist selgub (2007: 89–90), suhtleb eestlastega igapäevaselt 28%, mõned korrad nädalas 21% vastanuist, pooltel (51%) vastanuist aktiivne suhtlus puudub. Peamised suhtluskohad on töökoht ja kool, väljaspool institutsionaalset suhtlusruumi väheneb suhtlemine mitmekordselt. Ühtlasi selgub, et ingliskeelsetel on aktiivseid kokku- puuteid eestlastega oluliselt rohkem kui venekeelsetel.

Täiskasvanute eesti keele õppe korraldamine

Eesti keele õppe korraldust analüüsivad uuringud kaardistavad eesti keele õppe välja ning õppe korraldusega seotud probleeme. Keeleõppe praeguse korraldusega seoses tuuakse pea kõikides uuringutes välja samad kitsaskohad (vt Kriger & Tammaru, 2011; Ubakivi-Hadachi, 2015; Balti Uuringute Instituut, 2014; Tamm jt, 2016; Lukk jt, 2017; Kallaste, Kallas & Anspal, 2018; Lõimuv Eesti 2020). Põhiprobleemiks on killustumine ja koordineerimatus – keeleõpe jaguneb paljude vahendajate ja teenusepakujate vahel, institutsioonidevaheline tööjaotus on ebaselge. Keelekursustest teavitamine on puudulik, info fragmenteerunud ning vajaliku teabe leidmine ajamahukas ja keeruline. Kriitika osaks langeb paindlike keeleõppeaegade- ja kohtade puudumine (hilised toimumisaegad, ebasobiv ajagraafik, kursused ei kata kõiki piirkondi), inglise keele baasil pakutavate kursuste ning kõrgema taseme (alates B1) kursuste vähesus. Mätliku jt (2013) uuringust rahvusvahelise kaitse saanud isikute ning varjupaigataotlejate eesti keele õppe kohta kooruvad peamiste raskuskohtadena välja keeleõppe korraldusega seotud küsimused (jäigad ajakavad, tundide vähesus, infopuudumine), keeleõpet läbiviiva isiku madal kvalifikatsioon ja kogemus, ühise suhtluskeele puudumine õpetajaga. Kallaste jt (2018) uuring lisab juba nimetatute kõrvale järgmised: eesti keele koolitusvajadus on kaardistamata, puudub süstemaatiliselt kogutud teave keeleõppe tulemuslikkuse hindamiseks, keeleõppe tugistruktuurid ja keeleõpe pole korraldatud vajaduspõhiselt, vajaduspõhise pakkumise jaoks ei ole piisavalt infot. Eesti keeleseisundi uuringu järgi (Lukk jt, 2017) ei toeta praegune rahastusmudel keeleõppe jätkusuutlikkust. Probleemiks on sihtrühmapõhised keeleõppe rahastusmudelid: eesti keele õppimise võimalused, keeleõpe maht, formaalses/mitteformaalses õppes osalemine sõltuvad sellest, kes on õppija, mis on tema taust ning õiguslik staatus.

Peaaegu kõikides uuringutes (vt nt Mätlik jt, 2013; Balti Uuringute Instituut, 2014; Oksaar, 2015; Kaldur, 2017; Lukk jt, 2017) juhitakse tähelepanu keeleõppe kohati madalale või varieeruvale kvaliteedile ning esitatakse lahendusi olukorra parandamiseks. Ettepanekud on eri uuringute lõikes kohati üksteisele vasturääkivad (e-õpet tuleb suurendada vs e-õpe ei ole motiveeriv; vahendajakeele kasutamist tuleb vältida vs vahendajakeelt tuleks kasutada jne). Uussisserändajate keeleõppe kvaliteet vajab süsteemsemat analüüsimist.

Eesti keele tundide arv

Kitsaskohana tuuakse välja eesti keele tundide arv, mis on selgelt liiga väike selleks, et õppija keeleoskus jõuaks areneda järgmisele keeleoskustasemele. Uussisserändajatele mõeldud kohanemisprogrammi keeleõppe ajalised raamid näevad ette eeldatavalt 80 akadeemilise tunni mahus eesti keele õpet. Samas on kohanemisprogrammis sõnastatult (§ 6) keeleoskuse eesmärk omandada eesti keele oskus, „mis vastab keeleseaduse lisas 1 sätestatud keeleoskustaseme A1 kirjeldusele”. Keeleoskustaseme aluseks on Euroopa keeleõppe raamdokumendis määratletud keeleoskustasemed (Haridus- ja Teadusministeerium 2007). Raamdokumendis (2007: 38) esitatakse ühtsete keeleoskustasemete kirjeldused kuue keeleoskustaseme kaupa: A1 ja A2 (algtasemel keelekasutaja), B1 ja B2 (iseseisev keelekasutaja), C1 ja C2 (vilunud keelekasutaja). Tase A1 (läbimurre) on kõige madalam tuvastatav keeleoskustase. Raamdokumendi keeleoskustasemete üldskaala järgi (Teadus- ja Haridusministeerium 2007: 39) „mõistab ja kasutab A1 algtasemel keelekasutaja igapäevaseid väljendeid ja lihtsamaid fraase, et oma vajadusi rahuldada, oskab ennast ja teisi tutvustada ning pärida elukoha, tuttavate inimeste ja asjade järele ning vastata sama ringi küsimustele, suudab suhelda lihtsas keeles, kui vestluspartner räägib aeglaselt ja selgelt ning on valmis aitama.” Küsimus, kui ajamahukas on eesti keele puhul A1 tasemele jõudmine, jääb vastusetta, sest kuigi A1 ja A2 keeleoskustasemeid on eesti keele puhul kirjeldatud (vt Ilves 2008, 2010), pole vastavaid uuringuid tehtud. Tuues näiteks inglise keele kohta esitatud andmed, kulub inglise keele omandajal ühelt keeleoskustasemelt järgmiselt jõudmiseks keskmiselt 200 juhendatud keeleõppetundi⁷. Seega ei ole praegu ette nähtud tundide arv eesti keele õppimiseks algtasemel kindlasti piisav.

---

⁷ Cambridge Assessment English: <https://support.cambridgeenglish.org/hc/en-gb/articles/202838506-Guided-learning-hours> (kasutatud 28.12.2018)

Kuidas eesti keelt õpetatakse ja õpitakse

Täiskasvanud uussisserändajate eesti keele õppe meetodite ja metoodiliste võtete kohta on andmeid ja uuringuid vähe⁸. Sisserändetaustaga õpilaste puhul on keeleõppemeetodeid (keskmes kommunikatiivne meetod) käsitletud ennekõike Ülle Rannut, kelle sulest on ilmunud õpik (Rannut, Rannut, Asser & Küppar, 2004), õpetajaraamat (Rannut, 2004) ning käsiraamat (Rannut, 2004). Mõtteid täiskasvanute keeleõppe metoodika vajaduspõhisuse ning tulemuslikkuse teemadel avab Ülle Rannut oma hilisemates töodes (vt nt Rannut 2012). Kõige uuemaks uurimuseks võib praegu pidada Sandra Oksaare (2015) magistritööd, mis käsitleb rahvusvahelise kaitse saanud isikute eesti keele õppimise kogemusi. Oksaar sõnastab teoreetilisele ning välitööainestikule tuginevalt eesti keele õppe kitsaskohad ning esitab ettepanekud keeleõppe sisuliseks parandamiseks. Selleks tuleks keeleõppes arvestada õppija sotsiaalseid taustategureid (vanus ja sugu), tõsta Eesti elanikkonna teadlikkust (sh keele- teadlikkust) pagulaste olukorrast, lahendada keeleõppe korralduslikud küsimused (maht, sagedus, toimumise järjepidevus) ning tegeleda keeleõppe metoodika küsimustega (nt kuidas õpetada eesti keelt ilma vahendajakeele; keeleõppe keelekeskkonnas, keeletunnis tehtavad tegevused).

Täiskasvanud keeleõppija motivatsiooni ja hoiakuid on uurinud Ülle ja Mart Rannut (2009, viidatud Rannut 2012 järgi) ning Liis Reile (2017). Rannutite uuring võtab vaatluse alla eesti keele kursustelt väljalangemise põhjused. Kahekümne kuues keeltekoolis korraldatud küsitlusest selgub, et puudumiste ja väljalangemise põhjused on seotud peamiselt tööga (tööpuudus, töökoha saamine või vahetus, töögraafiku muutumine, lähetused jne), muude põhjustena nimetati motivatsiooni, tervislikke, perekondlikke ja rahalisi tegureid, keelekursuste raskust ning õppija ajapuudust. Liis Reile magistritöö (2017) käsitleb Tartu ülikoolis õppivate välistudengite (osalejaid 194) hoiakuid eesti keele suhtes ja eesti keele õpimotivatsiooni. Kuigi välisüliõpilastest eesti keele õppijad ei näe keele õppimises otsest pragmaatilist kasu, ollakse eesti keele ja ühiskonna suhtes positiivselt meelestatud, valmis keelt õppima ja ühiskonda lõimuma. Eesti keele õppimist toetab soov kasutada keelt igapäevaelus, suhtlemisel kohaliku elanikkonnaga ning osalemine Eesti elus laiemalt. Keeleõppe motivatsiooni vähendab inglise keelega hakkamasaamine igapäevaelus, keele keerukus ning eestlase eelistus suhelda välisüliõpilasega muus ühises keeles, kuid mitte eesti keeles.

Eesti keele kõneleja roll õppija keeleoskuse arengus

Senised uuringud on välja toonud riigiametnike, haridustöötajate, ajakirjanike ning ka tavakodanike vähese teadlikkuse kultuuridevahelisest suhtlusest ja kasina ettevalmistuse rahvuslikul või kultuurilisel pinnal tekkivate võimalike konfliktide vältimiseks (Ubakivi-Hadachi, 2015 ja sealsed viited varasematele uuringutele). Keeleõppe korralduslike küsimuste kõrval nähakse olulise kitsaskohana ühise suhtluskeele puudumist nii õppe korraldajate, keeleõppe vahetute läbiviijate (õpetaja, juhendaja, vabatahtlikud) ning õppijate vahel, aga ka piiratud võimalusi eestlastega suhelda (Oksaar, 2015; Lukk jt, 2017; Lõimuv Eesti, 2020).

---

⁸ Euroopa Liidu PHARE Eesti keele õppe programmi toetusel ilmus 2000. aastal üksteist võõrkeeleõppe metoodikavihikute sarja kuuluvat metoodikavihikut („Võõrkeeletunni planeerimine ja ülesehitus“, „Ülevaade võõrkeeleõppe meetoditest“, „Kuulamisoskuse arendamine“, „Kirjutamisoskuse arendamine“, „Lugemisoskuse arendamine“, „Kõnelemisoskuse arendamine“, „Sõnavara õpetamine“, „Eesti keele grammatika õpetamise võimalusi“, „Vigade parandamine“, „Video võõrkeeletunnis“, „Keelekeskkond võõrkeeleõppe toetajana“). Kõik neist ei pruugi praegu enam ajakohased olla.

KASUTATUD KIRJANDUS

- Ainsaar, M. & Beilmann, M. (toim) (2016). *Eesti elanikkonna hoiakud kolmandatest riikidest sisserändajate suhtes Euroopa Sotsiaaluuringu andmetes*. Tartu ülikooli ühiskonnateaduste instituut.
- https://www.yti.ut.ee/sites/default/files/www_ut/randehoiakute_raport_loplik.pdf (kasutatud 22.01.2019) Balti Uuringute Instituut. (2014). *Uussisserändajate kohanemine Eestis: valikud ja poliitikaettepanekud tervikliku ja jätkusuutliku süsteemi kujundamiseks*. Balti Uuringute Instituut.
- <https://www.ibs.ee/publikatsioonid/uussisserandajate-kohanemine-valikud-ja-poliitikaettepanekud-tervikliku-ja-jatkusuutliku-susteemi-kujundamiseks/> (kasutatud 22.12.2018)
- Civitta 2017. *Eestisse tagasi pöörduvate perede laste õppima asumine. Lõpparuanne*. Riigihanke nr 182196.
- https://www.hm.ee/sites/default/files/aruanne_0.pdf (kasutatud 22.12.2018)
- Cook, V. (2016). *Second Language Learning and Language Teaching*. Fifth Edition. Routledge: New York, London. Dörnyei, Z. (2005). *The Psychology of the Language Learner: Individual Differences in Second Language Acquisition*. Lawrence Erlbaum Associates.
- Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. Eesti rändeajastul. Eesti Koostöö Kogu. <https://www.kogu.ee/tegevus/olemus-ja-roll/eesti-inimarengu-aruanne/eesti-inimarengu-aruanne-20162017/> (kasutatud 22.12.2018)
- Ilves, M. (2008). *Algaja keelekasutaja. A2-taseme eesti keele oskus*. Tallinn: EKSA. Ilves, M. (2010). *Läbimurre. A1-taseme eesti keele oskus*. Tallinn: EKSA.
- Klaas-Lang, B. & Praakli, K. (2015). Milleks mulle eesti keel? Riigikeeleoskuse vajalikkusest vene koolinoorte pilgu läbi. – Eesti rakenduslingvistika ühingu aastaraamat 11, 111–126.
- Kallaste, E. & Kallas, K. & Anspal, S. (2018). *Eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus. 1. osa. Ülevaade uuringust ja tulemuste kokkuvõte*. Eesti Rakenduslingvistika Keskus Centar, Tallinna Ülikool.
- Kaldur, K. (2017). Uussisserändajate kohanemine. – *Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring*. Balti Uuringute Instituut SA. Poliitikauuringute Keskus Praxis.
- Kasemets, L. (2007). *Uusimmigrandid Eesti haridusasutustes. Uuring kohaliku tasandi administratsiooni valmisoleku ja koolivajaduse kaardistamiseks uusimmigrantide laste vastuvõtuks Eesti haridusasutustesse*. Tallinn: MindPark
- Kasemets, L. & Asser, H. & Hannust, T. & Rahnu, L. (2013). *Uusimmigrantõpilaste akadeemiline ja sotsiaalne toimetulek Eesti üldhariduskoolis. uusimmigrantõpilaste õpiedukuse ja haridusvõimaluste uuring*. Tallinn: MindPark.
- Kingisepp, L. & Luure, A. (2010). *Tere tulemast Eesti kooli! Abiks lapsevanematele*. Tallinn: Integratsiooni ja Migratsiooni Sihtasutus.

- Kruger, T. & Tammaru, T. (2011). Uusimmigrantide kohanemine Eestis. – *Eesti ühiskonna integratsiooni Monitooring*.
Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis, 209–226.
- Lauri, T. & Pöder, K. & Rahnu, L. (2017). Eesti koolisüsteemi väljakutsed: õpiedukuse erinevus erikeelsetes koolides ja sisserändajate koolivalikud. – *Eesti inimarengu aruanne 2016/2017. Eesti rändeajastul*. Tallinn: Eesti Koostöö Kogu, 155–162.
- Lehtonen, T. & Lakkala, M. & Eloranta, J. & Rasila, M. (2015). Pedagoginen perusta kielenoppimisessa. – Lappalainen, Poikolainen, M. & Trapp, H. (toim). *Tila haltuun! Suositukset virtuaalisen suomen opiskelun toteuttamiseen*. Turun yliopiston Brahea-keskuksen julkaisuja 6. Turun yliopiston Brahea-keskus. Turku, 20–37. Lukk, M., Koreinik, K., Kaldur, K., Vihman, V.-A., Villenthal, A., Kivistik, K., Jaigma, M., Pertšjonok, A. (2017). Eesti keeleseisund. Tartu: Tartu ülikool ja Balti Uuringute Instituut.
- Mätlik, T. & Kaldur, K. & Asari, E.-M. & Valdaru, K. (2013). *Varjupaigataotlejatele ja rahvusvahelise kaitse saanud isikutele pakutavate tugiteenuste hindamine. Uuringuaruanne*. MTÜ Eesti Abikeskused. <https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/Varjupaigataotlejatele-ja-rahvusvahelise-kaitse-saanud-isikutele-pakutavate-tugiteenuste-hindamine.pdf> (kasutatud 22.12.2018)
- Oksaar, S. (2015). *Eestis elavate rahvusvahelise kaitse saanud täiskasvanute eesti keele õpe*. Tartu ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi magistritöö.
- Palginõmm, M.-L. & Soll, M. (koost) 2011. *Õppekeelest erineva emakeelega õpilane koolis. Eesti ja teiste riikide kogemus*. Narva: Tartu Ülikooli Narva Kolledž.
- Pietilä, P. & Lintunen, P. (2014). *Kuinka kieltä opitaan. Opas vierana kihelen opettajalle ja opiskelijalle*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Rannut, Ü. (2004). *Astu sisse! Uusimmigrandid meie ühiskonnas ja haridussüsteemis. Käsiraamat eesti õppekeelega kooli õpetajatele, koolijuhtidele ja haridusametnikele*. Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Rannut, Ü. (2004). *Astu sisse! Uusimmigrantide ettevalmistus eesti keeles õppimiseks. Õpetajaraamat*. Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Rannut, Ü., Rannut, M., Asser, H. & Küppar, M. (2004). *Astu sisse! Astu sisse! Uusimmigrantide ettevalmistus eesti keeles õppimiseks: õpilase tööraamat*. Tallinn: Haridus- ja Teadusministeerium.
- Rannut, Ü. (2009). *Kohanemisprogramm kolmandate riikide kodanike lõimimiseks Eestis. Käsiraamat ametnikule ja koolitajale*. http://kohanemisprogramm.tlu.ee/wp-content/uploads/2010/05/ksiraamat_ilma_tlehtedeta.pdf (kasutatud 22.01.2019)
- Rannut, Ü. (2012). Uusimmigrantide keeleõppe motivatsioonist ja õpetamise metoodikast. Uusimmigrantide keeleõppe korralduse ja metoodika sari 1/2012. ImmiSoft OÜ/Integratsiooni Uuringute Instituut.

- Reile, L. (2018). *Eestis õppivad välisüliõpilased ja eesti keel: hoiakud ja keeleõppimise motivatsioon*. Magistritöö. Tartu ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi magistritöö.
- Riigikontroll (2016). *Riigi ja kohalike omavalitsuste valmisolek võtta vastu rahvusvahelise kaitse taotlejaid ja saanuid*. Riigikontrolli aruanne Riigikogule, Tallinn, 18. jaanuar 2016 https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/failid/aruanne_pagulased_18.01.2016.pdf (kasutatud 22.01.2019)
- Saharov, J. & Janson, E. (2014). *Rahvusvahelise kaitse saajate õigused ja kohanemine*. – Varjupaiga aastaraamat. <http://aastaraamat.pagulasabi.ee/rahvusvahelise-kaitse-saajate-ogused-ja-kohanemine> (kasutatud 22.01.2019)
- Tamm, G. & Kiisel, M. & Nedozhogina, O. & Lees, K. & Veskimäe, M. & Espenberg, S. (2016). *Juhend Eestisse uussisserännanutele teenuste arendamiseks*. Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE. https://skytte.ut.ee/sites/default/files/skytte/uussisserandajad_teenuste_juhend.pdf (kasutatud 22.01.2019)
- Turu-uringute AS. (2016). *Uus-sisserändajate uuring. Küsitlus Eesti elanikkonna ja sisserännanute seas*. https://www.humanrightsestonia.ee/wp/wp-content/uploads/2016/12/Sisser%C3%A4anne_Uussisser%C3%A4ndaja.pdf (kasutatud 22.01.2019)
- Ubakivi-Hadachi, P. (2015). *Uussisserändajad. – Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2015*. Balti Uuringute Instituut, Tallinna Ülikool ja SA Poliitikauuringute Keskus Praxis. <https://www.kul.ee/et/eesti-uhiskonna-loimumismonitooring-2015> (kasutatud 22.01.2019)
- UNHCR 2016=The UN Refugee Agency 2016. *Pagulaste lõimumine Eestis. Osalemine ja võimestamine. Lõimumise mõistmine Eestis pagulaste osaluse, lõimumise sidusrühmade kogemuste ja uurimistegevuse kaudu*. Jaanuar 2016 – november 2016. <https://www.refworld.org/cgi-bin/texis/vtx/rwmain/opendocpdf.pdf?reldoc=y&docid=58a487ac4> (kasutatud 22.01.2019)
- Urb, M. (2008). *Hispaaniakeelsete õpilaste lingvistiline kompetents Eesti koolis*. Tartu ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudi magistritöö.
- Urke, K. (2016). *Rahvusvahelise kaitse taotlejad – kes vastutab solidaarses Euroopas?* Tartu Ülikooli avaliku õiguse osakonna magistritöö.
- Uus, M. & Kaldur, K. (2013). *Euroopa kolmandate riikide kodanike lõimumisarutelude aruanne*. SA Poliitikauuringute Keskus Praxis, Balti Uuringute Instituut. https://www.ibs.ee/wp-content/uploads/MISA_raport_EST.pdf (kasutatud 22.01.2019)
- Ushioda, E. (2011). Language learning motivation, self and identity: Current theoretical perspectives – *Computer Assisted Language Learning* 24 (3), 199–210.
- Vallimäe, T. & Roosalu, T. & Kallaste, E. & Joorik, A. (2018). *Eesti keelest erineva emakeelega täiskasvanute eesti keele õpe lõimumis- ja tööhõivepoliitikas: kvaliteet, mõju ja korraldus. 3. osa uuringust. Keeleõppe pakkujate analüüs*. Tallinna Ülikool, Eesti Rakendusuringute Keskus Centar.

Seadusandlus:

KodS=Kodakondsuse seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/121092018002> KeeleS=Keeleseadus.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/131122015022> TTTS=Tööturuteenuste ja -toetuste seadus.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/121122010016> VMS=Välismaalaste seadus.

<https://www.riigiteataja.ee/akt/129062018076>

VRKS=Välismaalastele rahvusvahelise kaitse andmise seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/VRKS>

Arengukavad, programmid, raamdokumendid, strateegiad:

Elukestva õppe strateegia 2014–2020. Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala. <https://www.hm.ee/et/elukestva-oppe-strateegia-2020>

Euroopa keeleõppe raamdokument: õppimine, õpetamine ja hindamine. Haridus- ja Teadusministeerium.

https://www.hm.ee/sites/default/files/euroopa_keeleeõppe_raamdokument.pdf

Keeleprogramm 2018–2021. Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala.

https://www.hm.ee/sites/default/files/12_keeleprogramm_2018-2021.pdf *Kohanemisprogramm.*

Siseministeeriumi valitsemisala. <https://www.riigiteataja.ee/akt/122082014005>

Lõimuv Eesti 2020. Kultuuriministeeriumi valitsemisala.

https://www.kul.ee/sites/kulminn/files/le2020_arengukava_uuendatud_2016.pdf